

Міністерство освіти і науки України
Український педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Історичний факультет
Кафедра міжнародних та регіональних студій
На правах рукопису
Пиндик Анастасії Юріївни

Україна–Китай: стан та перспективи розвитку відносин
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «бакалавр»
за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Науковий керівник:
Доктор історичних наук, професор Стоян Т. А.

Київ – 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЙСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ НАПЕРЕДОДНІ ВІЙНИ.	7
1.1. Напрями українсько-китайської співпраці до повномасштабного вторгнення.....	7
1.2. Особливості та специфіка регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм.....	14
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ЗА ПІДТРИМКИ КИТАЮ.....	22
2.1. Реалізація інфраструктурних проєктів Китаю на території України.....	22
2.2. Основні досягнення українсько-китайської співпраці від здобуття Україною незалежності та до сьогодні.....	27
РОЗДІЛ 3. КИТАЙСЬКИЙ НЕЙТРАЛІТЕТ ТА ПОЗИЦІЯ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ.....	34
3.1. Аналіз розвитку двосторонніх відносин між Україною та Китаєм після початку повномасштабної війни.....	34
3.2. Пріоритетні шляхи розвитку співпраці між Україною та Китаєм в умовах активізації двосторонніх відносин.....	38
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	48

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МСП – малі та середні підприємства

МВФ – міжнародний валютний фонд

НАК – національна акціонерна

компанія ВВП – валовий внутрішній

продукт СОТ – світова організація

торгівлі

СНД – співдружність незалежних держав

ОПОШ – Ініціатива «Один Пояс, Один Шлях»

ЗМІ – засоби масової інформації

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена специфікою розвитку, становлення та подальших перспектив українсько-китайських відносин у контексті глобалізації та політичних змін. Питання українсько-китайської співпраці та її перспективи у майбутньому є досить важливим питанням для дослідження, адже ці відносини впливають на політику, економіку та культуру нашої країни.

Також слід зазначити, що вивчення позиції Китаю до повномасштабної війни на території нашої країни дасть розуміння, як діяти далі у розвитку цього партнерства в майбутньому. Адже розуміння природи цих взаємовідносин може допомогти в аналізі глобальних політичних тенденцій та визначенні можливостей для розвитку.

Оскільки Китай є дуже могутньою державою та впливовим глобальним гравцем у світі, це робить його дуже важливим для зміцнення нашої країни, оскільки політична модель Китаю може стати цінним досвідом для України в майбутньому. Україна та Китай розглядають одне одного як важливих стратегічних партнерів і дослідження цього партнерства може надати розуміння потенційного розвитку цих відносин та їх впливу на міжнародну політику.

Ця двостороння співпраця має гарні перспективи для зміцнення відносин і підвищення міжнародного авторитету двох країн, адже у теперішньому часі розуміння впливу міжнародних відносин на глобальні відносини є дуже важливим. Варто відзначити, що українсько-китайські двосторонні відносини мають значний вплив на безпеку в регіоні, особливо якщо говорити у контексті повномасштабної війни в Україні. Незважаючи на всі перешкоди, КНР та Україна поступово робили кроки до зміцнення своїх зв'язків, саме тому, вивчення майбутніх перспектив розвитку двосторонніх відносин є дуже важливою темою. Широкомасштабна війна росії проти України докорінно

змінила ситуацію в світі, що викликало численні ризики та загрози. Хоч й українсько-китайське співробітництво стрімко розвивалось протягом останніх трьох десятиліть, нейтральна позиція Китаю, яка робить його дружньою щодо країни-агресора, може призвести до заморожування відносин або навіть повного припинення співробітництва між Україною та Китаєм.

Аналіз останніх джерел дослідження та публікацій. Заслужують на увагу наукові доробки, вітчизняних дослідників Атаманчук З. А., Дерід І. О., Жерепа М., Когут А. В., Олійник О. М., Регент Я. О., Шпунтова А. О. Ушкаленко Я. О. та інших.

Не дивлячись на велику кількість наукових праць українських дослідників, є досить мало теоретико-методологічних досліджень зі сторони закордонних учених.

Мета дослідження. Дослідження особливостей на сучасному етапі та визначення перспектив розвитку відносин в різних сферах між Україною та Китаєм.

Завдання дослідження:

- Визначити напрями українсько-китайської співпраці
- Ознайомитися з особливістю та специфікою регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм
- Дослідити реалізацію інфраструктурних проектів Китаю на території України
- Виявити основні досягнення українсько-китайської співпраці від здобуття Україною незалежності
- Проаналізувати розвиток двосторонніх відносин між Україною та Китаєм після початку повномасштабної війни
- Спрогнозувати пріоритетні шляхи розвитку співпраці між Україною та Китаєм в майбутньому

Об’єкт дослідження. Дослідження розвитку відносин в різних галузях між Україною та Китайською Народною Республікою.

Предметом дослідження є стан розвитку українсько-китайських відносин в довоєнний та воєнний період та оцінка перспектив розвитку відносин у майбутньому.

Практичне значення дослідження. Ця робота має важливу перспективу на поточний стан та майбутні можливості українсько-китайських відносин. Вона включає в себе широкий спектр знань, які можуть бути корисними для студентів та викладачів, що займаються міжнародними відносинами.

Структура і обсяг бакалаврської роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, (6 підрозділів) , висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 50 сторінок, з них основний зміст роботи викладено на 47 сторінках. Список використаних джерел налічує 35 позицій на 3 сторінках.

РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЙСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ НАПЕРЕДОДНІ ВІЙНИ

1.1. Напрями українсько-китайської співпраці до повномасштабного вторгнення

За останні десять років Китай став домінуючою державою, яка має значний вплив на багато європейських країн. Цей вплив можна пояснити силами глобалізації, значними інвестиціями великих країн у Китайську Народну Республіку та його стрімким економічним зростанням. Проте, у зв'язку з політичними подіями в Україні, такими як майдан, анексія Криму, неодноразова зміна напрямку зовнішньої політики, постійна нестабільна ситуація в країні, наша держава була частково відокремлена від цього впливу КНР. Це й не дивно, адже тяжко співпрацювати з країною, яка є нестабільним партнером. Незважаючи на це, Китай продовжує підтримувати партнерство з Україною в багатьох важливих стратегічних напрямках для розвитку нашої держави. Україна, у свою чергу, повинна вивчати досвід інших країн та враховувати особливості Китаю та даних відносин.

Визнання Китаєм незалежності України 30 років тому було справжнім жестом, який не був пов'язаним з жодними негативними асоціаціями з СРСР. Співпраця між українцями та китайцями під час Другої світової війни, а також їхні спільні зусилля у встановленні промислової потужності Китаю в 1950–1960-х рр. ще більше зміцнили цей зв'язок. У наш час взаємний обмін технологічними знаннями є прикладом міцних відносин між двома країнами. Слід зазначити, що китайські досягнення у сфері високошвидкісної залізниці значною мірою завдячують запозиченню українських технологій, зокрема розроблених в Інституті електрозварювання імені Є. О. Патона. Ця співпраця значно сприяла прогресу Китаю в цій галузі [31, с. 21].

У ході найвищих і міжвідомчих двосторонніх переговорів, включно з п'ятим засіданням Міжурядової комісії «Україна–Китай», що відбулося в Києві в серпні 2009 року, сторони визначили пріоритетні напрями розвитку військово-технічного співробітництва, насамперед у галузі суднобудування. Важливим досягненням стало залучення українських суднобудівників до розробки великовантажних морських суден для ВМС КНР. Крім того, українські постачальники надали ВМС Китаю сучасні засоби радіотехнічної розвідки, засоби електронної протидії, різноманітні радіолокаційні системи, системи морської безпеки та гідроакустичні станції для виявлення як підводних, так і надводних об'єктів [23, с. 46-47].

У період з 2006 по 2010 роки, спостерігалася деяка пауза у розвитку двосторонніх відносин України з КНР, що було пов'язане з негативними діями з боку української сторони. Тільки після візиту українського Міністра закордонних справ Грищенка до КНР в липні 2010 році реалізація китайських інвестиційних проектів в Україні активізувалася, що стало важливим чинником переходу українсько-китайських відносин до налагодження співробітництва.

Китай це держава з якою Україна має найбільші імпортно-експортні зв'язки. Проте існує суттєва нерівність, Україна експортувала до Китаю товарів на 7,99 млрд. доларів США, що припадає близько 14% експорту країни, але цей відсоток є відносно малим для Китаю, який можна порівняти з 0,4% загального імпорту країни. Аналогічна ситуація є з експортом Китаю в Україну. Загалом 10,6 млрд. доларів США припадає 15% загального імпорту України, тоді як частка Китаю становить лише 0,29%, що мало порівняно з рештою світу [7 с. 51].

Навіть за складних обставин Україна досягла значного прогресу у відновленні та зміцненні економічних і торгівельних зв'язків з Китаєм. Серед ключових сфер співпраці: сільське господарство, військово-технічне співробітництво, а також ракетно-космічна галузь, літако та двигунобудування.

Активна роль України у цій ініціативі та зміцнення партнерства з КНР сприяє залученню більше китайських інвестицій, розвитку інфраструктури, впровадження передових технологій, розширення охоплення ринку та покращення інвестиційного клімату. Тим не менш, Україні варто залишатися обережною щодо можливих прихованих планів з боку Китаю, тоді як він, у свою чергу, стикається з проблемами політичної та економічної нестабільності в Україні [33, с. 104, 108].

За останні роки Китай став основним партнером України в торговельних відносинах. Слід зазначити, що велике значення мають форми сучасної економічної взаємодії у науково-технічній та освітній сферах українсько-китайської співпраці, зокрема значна кількість китайських студентів, які приїжджають навчатися в українські університети, що свідчить про зростаючий інтерес КНР до освітніх можливостей в Україні. Крім того, Китай хоче стати стратегічним інвестором АТ «Мотор Січ», що може мати великий вплив на економічний розвиток нашої країни. Україна, у свою чергу, прагне відновити та оновити власну металургійну та хімічну промисловість, які використовують китайські інновації для підтримки енергетичної та ресурсної економіки [7, с. 164].

До речі, слід додати пару слів про АТ «Мотор Січ» та її значимість для наших китайських партнерів. Мотор Січ це найбільша українська компанія, яка розташована у Запоріжжі і є провідною у світі з розробки і виробництва двигунів, гелікоптерів та вертольотів, що робить акції у цій компанії дуже бажаними для КНР. Адже Китай хоче стати незалежною від інших країн у сфері будівництва авіадвигунів. У 2018 році виявилось, що іноземна компанія Китаю будує завод, на якому хоче використовувати українські технології, суд тоді наклав арешт на 56% акцій, якими володіли китайські компанії. Але, на мою думку, зосередження навколо цього підприємства це прагнення Китаю та США, перетягнути Україну на свій бік.

В галузі міжнародного науково-технічного співробітництва між Китаєм та Україною головними напрямками є енергоефективність, літакобудування, суднобудування, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, стажування аспірантів та молодих вчених, спільні дослідження в галузі матеріалознавства, радіоелектроніки, магнетизма тощо. Малоімовірно, що економічна ситуація в Україні й надалі покращуватиметься без зміни поточної сировинної моделі. Тому Україні слід і надалі розширювати сферу науково-технічного співробітництва, використовуючи досвід і фінансові ресурси Китаю [23, с. 49].

Китайська Народна Республіка займає перше місце у світі за доданою вартістю. У той же час, Китай зацікавлений у двосторонніх відносинах з українськими партнерами, враховуючи величезний потенціал економіки нашої країни [9].

Економічно-торговельне співробітництво України з Китайською Народною Республікою відіграє значну роль, але варто зазначити, що майже весь експорт з України орієнтований на продаж сировини чи напівсировини. Тому важливо змінювати цю практику, щоб Україна змогла розширювати свій експортний потенціал в майбутньому. Перспективними напрямками вивчення є такі галузей, які можуть мати великі ресурси для експорту, наприклад авіатранспорт, ракетні двигуни, трубопроводи, машини і т.д.. Це пов'язано з тим, що коли готова продукція виробляється в Україні, вона проходить різні етапи переробки, таким чином створюючи додану вартість і покращуючи економічну ситуацію в країні [18].

Причинами зростання негативного сальдо торгівлі України включають наступні фактори: в експорті України до Китаю домінує сировина, тоді як імпорт з Китаю складається переважно з високотехнологічної готової продукції, а зокрема споживчих товарів. З огляду на додану вартість, сукупність факторів світового товарного ринку впливає на загальну вартість експортних товарів.

Українські компанії, які беруть участь у міжнародних виставках, стикаються з різними перешкодами при імпорті товарів, такими як митні обмеження, логістичні складнощі, а також потребу відповідності продукції міжнародним стандартам та сертифікаціям. Тому, рівень активності на виставках та інших торгових заходах є відносно низьким [17, с. 56].

Українська сільськогосподарська продукція є досить високоякісною, відносно дешевою та конкурентоспроможною на світовому ринку. Загальну частку експорту до Китайської Республіки становить продукція українського агропромислового комплексу та вітчизняна сировина. Імпортуються в основному двигуни, комп'ютери, планшети, смартфони, побутова техніка, ядерні реактори, котли, хімікати та продукція легкої промисловості. Транспортні послуги становлять найбільшу частку всіх послуг, експортованих до Китаю, тоді як Україна імпортує з Китаю переважно фінансові послуги, які є значно дорожчими. Через таку ситуацію український імпорт товарів і послуг завжди перевищує експорт і, як наслідок, відтік валюти з України [4, с. 183-189].

Україна дуже зацікавлена вивченням досвіду Китаю щодо керування вільними економічними зонами, а також у створенні привабливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів. Саме тому, Китай, як постійний член Ради Безпеки ООН та країна, яка стрімко розвивається, представляє великий інтерес для нашої держави. Політологи прогнозують, що Китай незабаром може стати другою за впливовістю та могутністю державою після США. Співпраця з таким потужним партнером могла б дати змогу нашій країні значно зміцнити свої позиції на міжнародній арені [12].

Під час скликання Центральної керівної групи з фінансових та економічних питань голова КНР Сі Цзіньпін виступив із промовою, наголошуючи на необхідності енергетичної революції всередині країни. Суть висунутих пропозицій полягала в тому, щоб змінити поточну практику споживання енергії, стримати використання енергії та забезпечити суворий

моніторинг за використанням енергії в країні; існує необхідність розширити спектр джерел енергії шляхом впровадження енергетичної системи, яка включає екологічно чисті альтернативи, тим самим зменшуючи залежність від вугілля, ядерної енергії, нової енергії та відновлювальних джерел енергії; кінцевою метою є досягнення технологічної революції, зосередженої навколо впровадження “зелених” і низьковуглецевих енергетичних ресурсів [14, с. 271-281].

Китай є однією з країн, яка активно працює над розвитком та розширенням своєї зеленої економіки. Але за останні 50 років, Китайська Народна Республіка пережила інтенсивний промисловий розвиток, що спричинило значне погіршення стану цінних природних активів у більшості регіонів. Водночас, щоб змінити цю ситуацію, деякі провінції активно працювали над розробкою нових політичних стратегій та досягли вже перших позитивних результатів. Китай, на даний момент, розробляє природоохоронне законодавство з метою просування зелених практик у цих районах по всій країні, включаючи тенденції деурбанізації в окремих мегаполісах [7, с. 39].

Згідно з рейтингом Global Green Economy Index Україна посідає 121 місце серед 130 країн у сфері зеленої економіки. Сьогодні напрям зелених інвестицій у нашій країні стикається з багатьма перешкодами, такими як повномасштабна війна, повне руйнування енергосистеми та серйозні проблеми в українській економіці, які впливають на різні сфери - збільшення дефіциту поточного рахунку, недостатній рівень заощаджень, обмеження державного бюджету, високий рівень інфляції тощо. Також, вагомою проблемою є відсутність належного рівня науково-дослідної роботи, порівняно із розвинутими країнами [7, с. 26].

Об'єднання держав є природним процесом поступового розвитку цивілізації, що найбільш яскраво проявляється через явище глобалізації і призводить до формування єдиної світової економіки, яка працює за певними

міжнародними правилами. Високий попит китайського ринку на інноваційні технології створює можливість для співпраці між китайськими та українськими науковцями. Завдяки цьому, Україна має можливість розширювати свою прикладну науку та продавати ліцензії на ці технології Китаю, позиціонуючи себе як глобальний технологічний центр. Система технопарків України, на сьогоднішній день, є успішною моделлю для ефективної реалізації державної інноваційної політики. Завдяки створенню технопарків Україна змогла вивести на свій ринок конкурентоспроможну вітчизняну продукцію, що призвело до імпортозаміщення та сприяло позитивному економічному заміщенню [32].

Останнім часом, агресивна риторика Китаю загострила його відносини з сусідніми країнами. Історично Китай завжди уникав створення союзів, що не є дивним. Єдиною схожою формою альянсу безпеки, який Китай має, це з Північною Кореєю. Нині КНР має угоди про партнерство з 15 країнами Близького Сходу та незважаючи на стриманий підхід Китаю у своїй політиці та підході до питань безпеки на Близькому Сході, його економічна активність в цьому регіоні, безсумнівно, може істотно вплинути на Європу [21, с. 85-86]

Зростання та розвиток українсько-китайських відносин відбуватиметься насамперед у сферах економіки, інвестицій, сільського господарства, валютно-фінансових обмінів. У найближчі роки не виключено, що торговельні угоди України з Китаєм можуть перейти від використання долара США до китайського юаня. Такий перехід на національні валюти сприятиме зниженню попиту на долар на валютному ринку України, враховуючи статус нашої країни як прямого імпортера китайських товарів. Співпраця у сфері кредитування, зокрема в агропромисловому та енергетичному секторах, за нижчими процентними ставками сприятиме розвитку кредитних установ. Відносини між Україною та Китаєм продовжуватимуть неухильно розвиватися, хоча й не зможуть досягти повного стратегічного рівня найближчим часом [27].

Отже, відносини між Україною та КНР є дуже важливими, насамперед для нашої держави, адже Китай не вважає Україну головним союзником. Очевидно, що українсько-китайські відносини розвиваються та підтримуються у багатьох напрямках, насамперед в сільському господарстві, авіа- та двигунобудуванні, ракетно-космічній галузі, зеленій енергетиці, суднобудуванні, проводяться дослідження в наукових сферах, в галузі матеріалознавства, радіоелектроніки тощо, відбувається обмін студентами, стажування аспірантів та молодих вчених. Усі ці сфери мають вагомe значення для нашої країни, адже Китай відіграє важливу роль на світовій арені. Його прагнення встановити свою гегемонію, мати вплив на глобальні справи, велика економічна потужність та позики, які КНР надав і продовжує надавати нашій країні, роблять його сильним та необхідним партнером для нашої держави.

1.2. Особливості та специфіка регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм

Сьогодні українсько-китайські відносини мають характер стратегічного партнерства та продовжують активно розвиватися, обидві сторони наполегливо працюють над тим, щоб вивести їх на новий рівень. Протягом останніх років, незважаючи на те, що національний ринок ЄС є для нашої держави головним пріоритетом, Китай все ще займає лідируюче місце серед торговельно-економічних партнерів України. Останнім часом вектор зовнішньоекономічних відносин України змістився в бік країн ЄС, що вплинуло не лише на збільшення зовнішньоторговельних поставок, а й на поглиблення відносин на політичному рівні [4, с. 46].

У 2013 році було підписано «Велику угоду», офіційно відому як Угода про дружбу та співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою. Ця угода започаткувала програму стратегічного партнерства між двома державами з метою посилення співпраці та зміцнення їхньої економіки.

Для сприяння цьому партнерству було створено міжурядову комісію зі співробітництва, яка проводить регулярні засідання як в Україні, так і в Китаї. Під час цих зустрічей у підкомітетах обговорювалися різні галузеві теми та у результаті цих зусиль двостороння торгівля між Україною та Китаєм досягла багатомільярдного рівня [31, с. 22].

Вважається, що 2014–2018 рр. був прогресивним періодом бурхливого розвитку співпраці, але політичні зміни 2014 році в Україні та нечітка відповідь Китаю на військову агресію на сході України призвело до зниження двосторонніх відносин у найближчий період. Хоч й не можна сказати, що співпраця повністю припинилася між двома країнами, оскільки відносини продовжувалися також й на міжурядовому рівні. Зокрема, у жовтні 2014 року Міністр закордонних справ України Клімкін зустрівся з Міністром закордонних справ КНР Ван І в рамках Азіатсько-Європейського саміту в Мілані. У 2015 році під час Всесвітнього економічного форуму Президент України Петро Порошенко зустрівся з прем'єром Держради КНР Лі Кецяном. У 2017 році сторони також домовилися про проведення чергового засідання Міжурядового комітету з питань співробітництва Україна-Китай [17, с. 32].

Для зміцнення своїх позицій на світовій економічній і політичній арені Китай запустив низку масштабних планів і проектів щодо поглиблення співпраці між країнами. Серед них слід окремо відзначити ініціативу «Один пояс, один шлях», яка надасть нові можливості для економічного зростання та розвитку країн-партнерів і стане платформою для зовнішніх обмінів. Участь України в ініціативі «Один пояс, один шлях» спрямована на забезпечення стабільності торгівлі та є одним із важливих елементів у створенні надійної платформи для зміцнення торговельно-економічної співпраці з Китаєм та іншими учасниками [34, с. 326].

Розвиток глобальної економіки підтримується надійним процесом створення економічної вартості та міжнародної економічної взаємодії, де

торговельні зв'язки відіграють ключову роль. Китай є одним зі світових лідерів у створенні доданої вартості та глобальної системи торгівлі. За останні кілька років, КНР став справді одним з ключових торговельних партнерів України. Повномасштабна війна на території України призвела до змін у можливостях торговельного співробітництва між Україною та КНР, зокрема через загрозу морським перевезенням вантажів з нашої держави та закриття залізничного сполучення транзитом через територію росії [7, с. 164].

Сьогодні Україна стикнулася з важкою соціально-економічною ситуацією, яка ускладнює її економічне зростання. Основною проблемою останніх років став занепад промисловості через відсутність ефективної національної промислової стратегії країни. Практичні труднощі розвитку України, які уповільнюють темпи економічного зростання та призводять до застарівання основного капіталу, були частково вирішені в умовах відкриття ринку. Сучасна інвестиційна модель Китаю не дуже допомагає Україні, оскільки вона не сприяє розвитку внутрішнього виробництва, створення робочих місць та не підтримує виробництво української продукції з високою доданою вартістю. Крім того, розвиток будь-якої економіки залежить від прямих інвестицій, капіталовкладень, а не кредитів, які використовуються для закупівлі продукції країн-кредиторів [20, с. 34, 36].

Також треба згадати ситуацію навколо підприємства, яке вже згадувалось вище, «Мотор січ», яка в 2021 році поставила під сумнів подальшу долю торговельно-економічних відносин між Україною та Китаєм, адже роль нашої держави на міжнародній арені була дуже сумнівною. Рішення про націоналізацію викликало сильне обурення в Китаї, але український уряд зобов'язався захищати інтереси інвесторів на тій же правовій основі, що і своїх громадян. Таким чином, Україна перетворила цей негативний досвід на вміння успішно вирішувати неоднозначні та складні ситуації з урахуванням інтересів усіх сторін. Також, слід звернути увагу на розширення китайських МСП за

кордоном, оскільки вони стикаються з меншими перешкодами при виході на міжнародні ринки, ніж аналогічні підприємства в інших країнах, що може призвести до певних ризиків для розвитку внутрішніх операцій [33, с.106-107].

Отже, будь-які зміни у внутрішній економічній політиці Китаю матимуть прямий вплив на розвиток міжнародних економічних відносин між Україною та КНР. У майбутньому існує висока ймовірність ще більшого підвищення глобальної та регіональної економічної та політичної конкурентоспроможності Китаю. Проводячи продуману та послідовну зовнішньоекономічну політику, Україна може використовувати співпрацю з Китаєм для досягнення власних цілей модернізації економіки [32, с. 84].

Ця концепція спрямована на зміцнення двосторонніх і багатосторонніх механізмів співпраці та формування нової моделі співпраці, політичної координації, регіональної інтеграції та взаємодії між людьми з усіх країн і регіонів світу. У розвитку відносин між країнами, що розвиваються, китайські лідери бачать великий потенціал для спільного розвитку та взаємовигідного співробітництва. Китайська економічна модель, яка зазнала значного розвитку протягом останніх десятиліть може служити прикладом для інших країн, які прагнуть досягти подібного результату у розвитку своєї держави. Саме тому, тісна співпраця з Китаєм на міжнародному рівні є ключовою для побудови кращих умов життя у всьому світі [12, с. 27-28].

Як стверджував китайський вчений Чжунці Пан: «Пекін бореться не лише за національні інтереси, але й за відносну перевагу. З точки зору стратегічної мети, КНР прагне створити, накопичити і підтримувати відносну перевагу по відношенню до інших країн, включаючи США, на регіональному рівні, а можливо, і на глобальному рівні» [21].

Китай завжди підтримував налагодження економічних відносин з Україною, про що свідчить підписання великої кількості економічних угод. Багато з цих угод залишаються лише на папері, і одна з причин - корупція в

Україні. Окремо варто згадати проект «Повітряний експрес», контракт на реалізацію якого було підписано у 2011 р. Ідея полягала в тому, щоб побудувати високотехнологічний електропоїзд Київ–Бориспіль. Проект мала реалізувати Китайська національна машинобудівна корпорація, а в рамках проекту «Повітряний експрес» Україна підписала кредитну угоду з Експортно-імпортним банком Китаю на суму 372,3 млн доларів США. У 2015 році було виявлено привласнення близько 82 мільйонів гривень на реалізацію проекту [5, с. 77].

Китай не висуває жодних умов надання фінансової допомоги, на відміну від ЄС, США, МВФ чи Світового банку. Китай найменше стурбований розвитком і реформами, прозорістю використання коштів, екологічними стандартами тощо. Китаю важливіше завести країну в боргову яму і наполягати на взятті під контроль критичної інфраструктури держави-боржника або розміщенні там власної стратегічної інфраструктури. В Китаю є стиль міжнародної взаємодії відомий як боргова дипломатія, адже всі країни-учасниці ініціативи «Один пояс, один шлях», винні Китаю великі суми боргів і не можуть впоратися з ними самостійно [31].

Політологи стверджують, що реалізація Китаєм закріплених у нормативних документах цілей інноваційного та економічного розвитку може становити велику загрозу для світового розвитку, порушувати норми міжнародного співробітництва, обмежуючи інноваційні та інвестиційні процеси. Така стратегія Китаю є досить небезпечною для міжнародної спільноти, адже вона призводить не до зменшення торговельних бар'єрів, а до збільшення боргового навантаження, яке може швидко зрости не лише на національному, а й на глобальному рівні [17, с.18-19].

Отже, на даний момент Україна переживає соціально-економічну кризу. Криза проявляється у зниженні економічного зростання та основною причиною є великі витрати, пов'язані з війною. Тих грошей, яких інвестують в нашу

країну не вистачає на розвиток економіки, а половину з них ще й розкрадають чиновники. На даний момент політичні фактори відіграють ключову роль у формуванні економічних відносин між державами. Крім того, впливає також і світова фінансова криза, яка призводить до скорочення двосторонньої торгівлі між Україною та Китаєм. Але слід зауважити також, що протягом багатьох років українсько-китайська співпраця полягає на ініціативі «Один пояс, один шлях». Завдяки цій співпраці для нас відкриваються нові перспективи для економічного зростання та створюється платформа для міжнародних обмінів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, виходячи з 1 розділу можна зробити наступні висновки:

1. Україна має найбільші імпортно-експортні відносини з Китаєм, хоча в глобальному масштабі наша країна не є ключовим партнером для Китайської Народної Республіки. Втім, якщо українська влада проводитиме продуману зовнішньоекономічну політику, що дозволить розширити основний перелік експорту з сировини та напівсировини на інші товари, то співпраця з Китаєм може стати важливим інструментом для досягнення національних цілей нашої держави. Україна також повинна використовувати досвід і позики Китаю для подальшого розширення сфери нашого науково-технічного співробітництва та проводити дії по боротьбі з корупцією всередині країни. До того часу українсько-китайські відносини розвиватимуться, хоча й не вийдуть на повний стратегічний рівень найближчим часом.

2. Завдяки своєму багатомільйонному населенню, Китай став найбільшим світовим експортером, який і надалі залишається ключовим союзником України в політичній сфері, навіть не зважаючи на так звану боргову дипломатію, яку проводить КНР. Однак, враховуючи позицію Китаю щодо анексії Криму у 2014 році та прийняття позиції нейтралітету у 2022 році щодо повномасштабної війни, що, як наслідок, робить його дружнім до країни-агресора, необхідно не допустити створення ще одного великого агресора у світі, а отже Україні потрібно розглядати альтернативні варіанти партнерства з іншими країнами.

3. З моменту здобуття незалежності, політика України була дуже непослідовною у зовнішньоекономічних відносинах, вагаючись між взяттям вектору на країни ЄС і проросійською симпатією, залежно від політичного курсу чинного президента. Ця відсутність ясності щодо намірів нашої держави призвела до нестабільної економічної ситуації, політичних протестів, таких як Революція Гідності і, зрештою, до ескалації війни в 2014 році та

повномасштабної війни в 2022 році. На жаль, ці фактори завадили нашій країні зміцнити свою економіку, утвердити себе як надійного міжнародного партнера та побороти корупцію, яка залишається важливою проблемою. В результаті, наші відносини з КНР стали крихкими та невизначеними, оскільки Китай не може бути впевнений у політичній стабільності нашої країни. Важливо також зазначити, що Україна має фінансові борги перед Китаєм, і наш союзник доволі вміло використовує це на свою користь. Тому, нашій державі важливо співпрацювати з КНР, але з обережністю ставитися до його добродесних намірів, адже інтереси Китаю спрямовані виключно для власної вигоди.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ЗА ПІДТРИМКИ КИТАЮ

2.1. Реалізація інфраструктурних проектів Китаю на території України

Україна має стратегічне географічне положення, яке поєднує її між Європою та Азією, відіграючи роль воріт на схід для європейців і на захід для азіатів. За словами українських експертів, Китай інвестував в економіку України мільйони доларів. При більш детальному розгляді інвестиційного списку стає очевидним, що увага приділяється підприємствам, які вигідні самому Китаю. Це свідчить про те, що в майбутньому Китай матиме можливість імпортувати з України якісні та доступні товари. А отже, Україна є стратегічним партнером Китаю, так само як Китай є важливим чинником міжнародної політики України [29, с. 14].

З 2011 року українсько-китайська співпраця полягає у сферах економіки і торгівлі, науки і технологій, інфраструктури, сільського господарства, аерокосмічної галузі, енергетики, гуманітарних наук, освіти та інших сферах, прагнучи вивести двосторонні відносини на новий рівень. Тому одним із останніх заходів двох урядів щодо поглиблення економічного та торговельного співробітництва є підписання «Угоди між Урядом КНР та Кабінетом Міністрів України про поглиблення співробітництва у сфері будівництва інфраструктури» відбувся 30 червня 2021 року, який передбачає пільгові умови для залучення китайського народу. У Міністерстві інфраструктури України заявили, що метою угоди є розширення та сприяння співпраці між Україною та Китаєм для реалізації спільних проектів у сфері розвитку інфраструктури [33, с. 102]

Взаємодія між Україною та КНР відкриває великі перспективи в таких структурних напрямках, як будівництво транспортних коридорів та постачання азіатських товарів до країн Європи. Не тільки Китай, але й більшість азіатських

країн зацікавлені в скороченні вартості та часу транспортування вантажів із країн-виробників у країни з великими споживчими ринками, особливо в Європейський Союз. Україна зацікавлена брати активну участь у розширенні географічного охопленні цього транспортного коридору. Цьому сприяє гео економічне положення нашої країни, розвинена транспортна інфраструктура, активні торговельно-економічні зв'язки з сусідніми державами та КНР, а також широкі споживні можливості на внутрішньому ринку України [8, с. 199].

Треба також звернути увагу на заохочувальні інвестиції та експортні кредити з Китаю, зокрема у сфері інфраструктури. Ось кілька вартих уваги прикладів: виконання контракту з реалізації національного проекту Авіаекспрес, організація залізничного пасажирського сполучення м. Київ, міжнародний аеропорт «Бориспіль» та будівництво інших об'єктів інфраструктури Київської області, спільні проекти в рамках підписаного Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством аграрної політики та продовольства України та експортно-імпортним банком Китайської Народної Республіки, зосереджені на сільськогосподарському співробітництві з фінансуванням 3 міл. дол. США, спільні зусилля в енергетичному секторі, як зазначено в кредитній угоді між НАК «Нафтогаз України» та банком розвитку Китаю, на значну суму 3,6 міл. доларів США [9, с. 30].

Китай активно просуває нову глобальну проектну ініціативу «Один пояс, один шлях», і все більше потенційних країн беруть участь у будівництві країн уздовж Нового шовкового шляху. Використовуючи свій високий геополітичний статус, Україна стала першою країною, яка привернула увагу Китаю на шляху до Європи, представляючи певні інтереси для співпраці. У контексті масштабних реформ, що відбувалися в нашій країні, Китай, як друга найбільша економіка світу та один з головних глобальних інвесторів, виявляє значний інтерес до України, що, у свою чергу, призвело до необхідності встановлення діалогу між двома країнами [1, с. 9].

Концепція китайської ініціативи, відомої як «Один пояс, один шлях», зосереджена навколо покращення транспорту, інфраструктури та економічних зв'язків шляхом створення доріг, портів, залізниць та різноманітних інших заходів. В рамках цієї ініціативи Україна має багатообіцяючі перспективи, адже стратегічне географічне розташування України на транспортних шляхах, що з'єднують Китай і Європу, позиціонує її як потенційну транзитну країну для переміщення товарів між цими регіонами. Це, у свою чергу, сприятиме розвитку транспортної інфраструктури України та посилить її економічний потенціал. А обмін товарами та інвестиціями між Китаєм та Україною сприятиме зміцненню економічних зв'язків і відкриватиме нові можливості для українського бізнесу, незважаючи на триваючі фінансові та економічні проблеми, спричинені війною [2, с. 7-8].

Щоб зміцнити свій промисловий сектор і сприяти експорту, Китай надає кредит на закупівлю обладнання вітчизняного виробництва. Ця підтримка очевидна в інфраструктурних проектах, де Китай наполягає на залученні китайських підрядників матеріалів і робочої сили, таким чином стимулюючи будівельний і промисловий сектори в Китаї. Цей підхід не лише сприяв збільшенню експортного потенціалу, але й підтримував високі темпи зростання ВВП, які є ключовими для розвитку китайської економіки. Незважаючи на підвищені інвестиційні ризики, Китай має намір збільшити свої інвестиції в Україну в найближчі роки. Проте нинішня китайська інвестиційна модель може бути не вигідною для України, оскільки в ній не передбачено пріоритетів розвитку внутрішнього виробництва, створення робочих місць для українців та виробництва високовартісних національних товарів. Крім того, продаж компанії для погашення боргів відображає кризу, а не економічний прогрес [20, с. 35-36].

Співробітництво Китаю та України в енергетичній сфері досягло значних результатів. У 2019 році Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Міністерство комерції КНР підписали Меморандум про взаєморозуміння,

спрямований на підготовку двостороннього плану співпраці у сферах відбудівництва сучасної інфраструктурної системи до сільського господарства, зв'язку та інформація. Угода пропонує Україні разом будувати нові транспортні об'єкти з використанням альтернативних джерел енергії та брати участь у інших спільних проєктів [34, с. 186].

Перспективними напрямками інвестиційного співробітництва між Україною та Китаєм є: створення зони вільної торгівлі та локалізація українських промислових груп; технологічне виробництво; розширення національного інноваційного та технологічного співробітництва між двома країнами, включаючи започаткування спільних дослідницьких проєктів; забезпечення трансферу технологій; участь національного персоналу знань та формування спільних проєктних команд для розвитку спільної інноваційної інфраструктури, особливо українсько-китайський науково-технічний та промислово-інноваційний парк; впровадження двосторонньої програми навчання експертів для забезпечення обміну досвідом між країнами та формування цифрового простору для інноваційно-інвестиційного співробітництва між Україною та Китаєм [6, с. 11].

Після підписання Україною плану дій «Один пояс, один шлях» інвестори почали звертати увагу на українську енергетику, інфраструктуру, фінанси та інші сфери. З іншого боку, китайські інвестиції незначні. Ініціатива «Один пояс, один шлях» - це ініціатива Китаю, спрямована на покращення економічного співробітництва між Китаєм та іншими країнами Європи та Азії. Метою є налагодження транспортних, інфраструктурних та економічних зв'язків шляхом будівництва доріг, портів, залізниць тощо. Цей проєкт може мати певні перспективи для України. Україна може стати транзитним пунктом для товарів на важливих транспортних шляхах між Китаєм і Європою. Це може сприяти розвитку транспортній інфраструктурі та економічному потенціалу, мати

можливості для розширення економічних зв'язків між країнами та створити нові можливості для українських компаній [3, с. 186].

Можна зазначити, що ініціатива “Один пояс, один шлях” є дуже важливою для нашої країни і має значний вплив на економічний розвиток України. Адже ця ініціатива сприяє розвитку економічного прогресу в усіх країнах, які розташовані вздовж цього коридору, особливо в тих, де низький дохід на душу населення. Завдяки китайським інвестиціям в інфраструктурні проекти на території України, таких як будівництво автошляхів, залізничних сполучень та портів, наша економіка отримує новий стимул до розвитку, адже створюються нові робочі місця, а транспортна мережа значно покращується. Крім того, завдяки цій ініціативі, ті інвестиції Китаю, які спрямовані на технологічні проекти України, сприяють розвитку передових технологій. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню продуктивності нашої економіки, а також допоможе нам швидше перемогти росію у повномасштабній війні.

Можливим залучення Україною інвестицій з Китаю у такі напрями, як інфраструктура, енергетика, сільське господарство, можливо тільки за певних умов. Таких як, перейняття Україною найновішої світової практики у сфері інвестування - перевірка прямих іноземних інвестицій на можливі «шкідливі» наслідки. Тобто використання національних механізмів для відстеження інвестиційних потоків у всіх або окремих секторах і, якщо такі операції становлять ризики, для блокування деяких з них. Найпоширенішою практикою блокування високо ризикованих іноземних інвестицій є Сполучені Штати, це 13 із 20 випадків, тоді як найбільш часто заблокованою країною-інвестором є Китай (16 відомих випадків) [17, с. 93].

Отже, Україні необхідні кошти для підтримки економічного розвитку в усіх ключових сферах і надання пріоритету великим інфраструктурним проектам з КНР в рамках «Один пояс, один шлях», які будуть стимулювати зміцнення економіки, сприятимуть зростанню робочих місць та розвиток

транспортної інфраструктури. Тому існує потреба в зміцненні та розвитку інвестиційного співробітництва з Китаєм в майбутньому. А для цього нам потрібно намагатися протидіяти корупції, адже жодна держава не захоче вкладати свій капітал, в країну, яка не є надійним партнером.

2.2. Основні досягнення українсько-китайської співпраці від здобуття Україною незалежності та до сьогодні

Китай бере активну участь у різних міжнародних економічних інститутах, включаючи СОТ, МВФ, Світовий банк і Паризьку кліматичну угоду. Однак значне джерело напруги виникає через те, що Китай наполягає на тому, щоб до нього ставилися як до країни, що розвивається, що створює конфлікти в його економічних відносинах з іншими розвиненими країнами. З інституційної точки зору, не членство Китаю в Угоді про державні закупівлі СОТ, Паризькому клубі офіційних кредиторів і Комітеті сприяння розвитку створює проблему. Основною причиною відмови Китаю від членства є його небажання брати на себе відповідні зобов'язання. Однак це також дає Китаю можливість відійти від практики, яка спостерігається в розвинутих економіках і не залежати від інших держав [21, с. 62].

Нинішні китайсько-українські відносини є вкрай похмурими, але це не означає, що вони завжди такими були. Основою політичної співпраці України та Китаю є узгодженість та близькість інтересів. Ці інтереси включають широкий спектр заходів щодо захисту країнами свого суверенітету та територіальної цілісності, зміцнення мирного середовища та безпеки досягнення політичних цілей на міжнародній арені. Українсько-китайські політичні відносини почалися з відносно високої початкової точки, які швидко розвивалися. Глави урядів, голови парламентів, міністри України та Китаю регулярно обмінювалися візитами. На міцній основі, яка була створена та, враховуючи високий ступінь взаєморозуміння між двома країнами, існує можливість ефективного переходу

політичної співпраці між Києвом та Пекіном на вищій рівень - політичної співпраці на міжнародній арені [12, с. 39].

З 1992 року, китайсько-українська торгівля зазнавала значних коливань, частота та масштаби яких суттєво відрізнялися від інших країн, які стали незалежними внаслідок розпаду Радянського Союзу. У 2011 році Китай та Україна встановили стратегічне партнерство та підписали угоди про реалізацію низки масштабних спільних проектів, що стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, досягнувши найвищого рівня у 11,12 мільярдів доларів США у 2013 році. Після вибуху української економічної кризи велика кількість спільних проектів економічного та торговельного співробітництва не були реалізовані, а двостороння торгівля знову скоротилася [31, с. 58].

Наприкінці 2013 року Україна з КНР все-таки підписали низку угод, які були спрямовані на зміцнення економічного співробітництва, зокрема йдеться про інфраструктурні та енергетичні проекти. Однією з таких угод було надання Китаєм Україні кредиту на 3,6 мільярда доларів. на будівництво установок газифікації вугілля в США. Як відомо, залежність України від російського природного газу призвело до того, що Україна була змушена купувати його за найвищими цінами у світі та навіть закуповувати обсяги природного газу, які перевищували промисловий попит, але були прописані в Угоді. В умовах обмежених фінансових ресурсів, Україна фактично не мала іншого вибору. За останні роки уряд Китаю досяг певних результатів завдяки енергозберігаючим технологіям і диверсифікації джерел постачання природного газу, особливо через реверсне постачання з європейських країн [14, с. 278].

У 2015 році Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Міністерство комерції КНР підписали протокол про посилення співпраці у спільній реалізації Економічного поясу Шовкового шляху. У 2017 році Україна та Китайська Народна Республіка підписали план дій щодо реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського

Шовкового шляху XXI століття». Проект передбачає спільні виробничі проекти та функціонування нових транспортних шляхів [5, с. 78].

Досягнення рівноправної співпраці між Україною та Китаєм залишається актуальним і на сьогоднішній день. Китайська Народна Республіка забезпечує свої наукові дослідження шляхом залучення окремих спеціалістів за рахунок України та інших країн СНД. Українська економіка від цього фактично не виграла. Щоб змінити цю ситуацію, Україні необхідно продовжувати інформувати Китай про вітчизняні наукові розробки, системно відстоюючи інтереси своїх науковців та підприємців [32, с. 67].

Сьогодні Китай активно інвестує в енерго- та ресурсозберігаючі технології для покращення навколишнього середовища та зменшення споживання енергетичної та мінеральної сировини. Судячи з темпів зростання інвестицій у зелені технології, Китай зараз є однією з провідних країн світу. Зважаючи на те, що екологічна ситуація в Україні також не є задовільною, досвід Китаю у розвитку «зелених технологій» та реалізації спільних проектів з Китаєм варто перейняти. Враховуючи великий досвід Китаю у створенні технопарків, перспективним виглядає спільне створення китайсько-українських технопарків для розробки та впровадження «зелених технологій».

Зважаючи на те, що від початку незалежності України, дві країни підписали низку перспективних угод, що дозволяє сторонам співпрацювати в багатьох сферах, а зокрема у сільському господарстві, енергетиці, житловому будівництві, промисловій кооперації, науці та інших сферах. У нинішніх умовах окремої уваги заслуговує відновлення України співпраці з Китаєм у сфері постачання зерна. Китай традиційно є найбільшим споживачем кукурудзи в Україні, а також імпортує великі обсяги пшениці, ячменю та соняшникової олії. У ситуації, що склалася через морську блокаду Росією українських портів, Пекін може допомогти зняти портову блокаду та відновити постачання українського продовольства до Китаю. Відновлення експорту України до Китаю

може слугувати гарним початком для активізації двосторонніх відносин, а також може стати виявом позитивних намірів Китаю в допомозі щодо вирішення війни в Україні [13, с. 71].

Україна, розташована на транспортному шляху, сполучає Китай з Європою і може служити як транзитна зона для перевезення вантажів між цими регіонами, що сприятиме розвитку української транспортної інфраструктури та зміцненню її економічного потенціалу. З іншого боку, фінансово-економічна ситуація в Україні, на разі, є досить напруженою через війну, обмін товарами та інвестиціями між двома країнами допоможе зміцнити економічні зв'язки та створити нові можливості для українського бізнесу [2, с. 8].

Крім сухопутних економічних коридорів і «морських шляхів», ініціатива також планує створити окремий «Цифровий шовковий шлях» для спрощення бюрократичних процедур і активного впровадження передових інформаційних технологій. У рамках «Цифрового шовкового шляху» планується більш активно запроваджувати електронну комерцію та автоматизацію митних процедур, розвивати телекомунікаційну інфраструктуру. Реалізація проектів цієї ініціативи відображена в запуску цифрової вільної торгівлі в Малайзії та створенні оптоволоконних мереж у рамках зовнішньої політики Китаю в Африці та Центральній Азії [17, с. 65]

Отже, можна зробити висновок, що українсько-китайська співпраця зазнала значного розвитку від початку здобуття Україною незалежності і продовжує розвиватися в багатьох напрямках, що є взаємовигідним для обох країн. Незважаючи на певну нестабільність в китайсько-українській торгівлі, політична співпраця надалі продовжує зберігати великий потенціал для подальшого піднесення двосторонніх відносин на більш високий рівень на міжнародній арені. Українсько-китайська співпраця відіграє ключову роль у зовнішній політиці України та є одним з основних складових, що впливають на поліпшення економічного потенціалу країни. В рамках цього партнерства було

підписано низку угод, які дають змогу співпрацювати в багатьох галузях, як сільське господарство, енергетика, промисловість, наука і т.д.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, другий розділ був зосереджений на дослідження щодо інноваційно-інвестиційних тенденцій розвитку України, за підтримки Китаю, що призвело до наступних висновків:

1. Основна ціль КНР полягає в оптимізації процесу транспортування товарів на споживчі ринки, таких як Європейський Союз, з метою зменшення витрат і скорочення часу на транзит. Для досягнення цієї мети ініціатива «Один пояс, один шлях» зосереджена на вдосконаленні транспортної інфраструктури. Ця ініціатива включає в себе ряд заходів, таких як будівництво доріг, портів, залізниць та інші заходи, що забезпечують ефективно та швидко доставлення товарів. Все це в сукупності сприяє зростанню економічного потенціалу країн, що беруть участь у цій ініціативі. Зокрема, для України це нові можливості для експорту, збільшення інвестицій та підвищення економічного благополуччя.

2. Послідовність та спільні інтереси є основою політичної співпраці між Україною та Китаєм. Серед потенційних галузей зростання та інвестиційної співпраці між двома країнами є: створення зони вільної торгівлі, збільшення обсягів торгівлі та локалізація високопродуктивних українських промислових груп.

Китайські інвестиції охоплюють великий спектр різних проектів. Наприклад, проект «Авіаекспрес», спрямований на забезпечення пасажирських залізничних перевезень до аеропорту «Бориспіль»; ініціативи співпраці в рамках Меморандуму про взаєморозуміння, підписаного між Міністерством аграрної політики та продовольства України та експортно-імпортним банком КНР; об'єднання зусиль в енергетичній сфері, що відображено в кредитних угодах між НАК «Нафтогаз України» та Банком розвитку Китаю; розвиток газифікації вугілля в США; будівництво економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху XXI століття. Ці китайські проекти не тільки сприяють розвитку України, але й відкривають нові можливості для

партнерства та співпраці між Україною та Китаєм, що призведе до подальшого зміцнення двосторонніх відносин.

РОЗДІЛ 3. КИТАЙСЬКИЙ НЕЙТРАЛІТЕТ ТА ПОЗИЦІЯ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

3.1. Аналіз розвитку двосторонніх відносин між Україною та Китаєм після початку повномасштабної війни

Двосторонні відносини між Україною та Китаєм зіткнулися з великими перешкодами, після початку повномасштабної війни Росії та України. Незважаючи на це, Україна та Китай продовжують шукати шляхи до відновлення та зміцнення своїх відносин. Українсько-російська війна не стала несподіванкою для Китайської Народної Республіки, але її масштаби та наступний провал російського бліцкригу та суворі міжнародні антиросійські санкції розлютили Пекін. Ця війна була політично вигідна для Китаю - він став більш важливим партнером для Росії та Заходу. Однак продовження війни, не кажучи вже про подальшу ескалацію, ставить перед ним значні проблеми - принаймні з точки зору майбутніх проблем продовольчої безпеки та з точки зору його репутації як зовнішньополітичного діяча. Крім того, стало очевидним, що зусилля та ресурси, вкладені КНР в розвиток ініціативи «Один пояс, один шлях» через територію Росії та Білорусі, виявилися марними [31, с. 87].

З одного боку, Китай підтримує територіальну цілісність України та запобігає втручанню зовнішніх сил у внутрішні справи суверенної країни, а з іншого боку тримає повний нейтралітет щодо цього питання та намагається зберегти добрі відносини з обома сторонами. Це відображає стратегію Китаю щодо підтримки глобальної стабільності та балансу сил, відмовляючись від втручання в справи інших країн. Китай хоче утвердити принцип невтручання в міжнародні конфлікти як ключове правило міжнародних відносин для майбутнього світового устрою.

24 лютого 2022 року, після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, Китай виявив «велику стурбованість» щодо ситуації, яка склалася в Україні. Він

наголосив на необхідності поважати законні інтереси безпеки країни. Китай також заявив, що продовжить підтримувати стосунки з кожною стороною та не буде повторювати модель Вашингтона, надаючи Україні військову та фінансову допомогу в її війні з росією. 25 лютого Китай утримався від голосування в Раді Безпеки ООН про засудження вторгнення, пояснивши це тим, що нібито українське питання пов'язане з вкрай складними історичними факторами. Він також заявив, що в питанні російсько-української війни вони будуть тримати нейтралітет.

Китай сприймає повномасштабну війну в Україні як елемент глобального конфлікту між Заходом і Сходом. Для Китайської Республіки цей процес більше відповідає неминучому глобальному процесу, який протистоїть інтересам Заходу, що втрачає свою гегемонію на світовій арені та країнам Півдня, які також прагнуть стати світовими лідерами. Китай не приєднався до санкцій США проти росії не тому, що він підтримує дії агресора, а тому що, з позиції Пекіна, це б означало, що він підкоряється бажанням США, а це є неприпустимо для Китаю, який прагне зберегти свою незалежність і суверенітет у світовій політиці [12, с. 37].

Китайська позиція щодо російської агресії в Україні значною мірою визначається його конкуренцією з США. КНР активно працює над впровадженням нової моделі міжнародних відносин, яка передбачає переосмислення поняття демократії. Комуністична партія Китаю прагне встановити новий глобальний порядок, що в першу чергу буде відповідати її власним інтересам і зміцнювати її внутрішню владу. Звинувачуючи Захід у війні, китайські лідери прагнуть розсварити США з його європейськими союзниками, зображуючи європейців як пішаків у грі американської гегемонії в рамках трансатлантичного альянсу [19, с. 88].

Китай і росія, дві країни зі схожою ідеологічною спрямованістю, які мають спільні політичні інтереси. Одним таким інтересом є активна пропаганда

антизахідних типів авторитаризму, що відображає їхнє бажання протистояти західним демократичним ідеалам чи його впливу. Незважаючи на стабільне покращення співпраці у сфері безпеки через регулярні військові обміни, таємні угоди, спільне навчання і координацію в технічному та оборонному секторі, які щодня зміцнюють їхні зв'язки, як Китайська Народна Республіка, так і росія ставляться одна до одної з підозрою. Це свідчить про складність їхніх взаємовідносин, незважаючи на зовнішні прояви співпраці. Також, слід зазначити, що московський уряд обурений посиленням впливу Пекіну в Центральній Азії. Це регіон, де росія традиційно мала значний вплив, для неї зростаючий вплив Китай є потенційною загрозою для її інтересів. Таким чином, незважаючи на спільні ідеологічні переконання та політичні інтереси, відносини між КНР та Росією залишаються складними і напруженими. Це відображає баланс між співпрацею та конкуренцією, який характеризує взаємовідносини між цими двома глобальними гравцями.

Методологічні недосконалості в розумінні світового порядку можуть призвести до протиріч у практичному застосуванні, наприклад, при формулюванні політики щодо конкретних питань міжнародних відносин. Україна, росія, Захід та Китай сприймають війну як глобальну, хоча інтерпретують її по-різному. Пекін має намір використати війну для послаблення Заходу та зміцнення своєї позиції на міжнародній арені. Однак, Пекін не має достатньо жорстокої сили, а використання інструментів м'якої влади серйозно обмежене через сумнівну привабливість китайської соціальної моделі. Загалом можна сказати, що немає жодних суттєвих підстав для оптимістичної оцінки можливості Китаєм досягти гегемонії [28, с. 110].

Додатково до вищесказаного, можна додати, що гегемонія у світі вимагає не лише військової та економічної потужності КНР, а також й культурного впливу та міжнародного авторитету. Незважаючи на амбіції Китаю, він зіткнувся з викликами щодо привабливості своєї моделі політики та

міжнародного іміджу. Тому, незважаючи на стратегічні цілі Китайської Республіки, шлях до світового лідерства може бути довгим і складним.

Широкомасштабна війна, розв'язана Росією проти України, змінила структуру світу та принесла низку ризиків і загроз світовій економіці. Від початку повномасштабного вторгнення Росії, Китай в основному займав нейтральну позицію щодо війни в Україні. Він підтримав Росію, збільшивши імпорт енергетичних ресурсів, та не приєднався до антиросійських санкцій. Але водночас, Китай закликав поважати територіальну цілісність України та до вирішення війни шляхом мирних перемовин. Сьогодні політика Китаю розроблена для імітації сценарію, за яким Китай стане найвпливовішою країною [10, с. 65].

Уряд Китаю докладатиме зусиль для продовження режиму Путіна. Через введення санкцій, торговельні партнери росії на Заході значно скоротилися, що змушує Москву шукати більш тісних зв'язків з Пекіном. Китай поступово й обережно інтегрує росію в свою економічну сферу, проводячи операції в юанях і виходячи на ринки, від яких західні країни відмовилися. У результаті вплив Китаю на російську економіку та її зовнішньополітичну траєкторію продовжить зростати [35, с. 13].

Отже, можна зробити такий висновок, що повномасштабна війна в Україні стала для Китаю можливістю зміцнити свої позиції як важливого партнера для росії та західних країн. Це відбулося в контексті його стратегічних цілей - прискорити занепад США та позиціонувати себе як світового лідера. На даний момент, він почав активно розширювати свою економічну присутність в регіонах, які стали менш доступними для Заходу через санкції проти росії. Однак, незважаючи на ці стратегічні переваги, нейтральна позиція Китаю та його небажання втручатися у війну в Україні може перешкоджати розвитку та зміцненню співпраці з Україною, навіть після завершення війни. Таким чином, хоч Китай й знайшов гарні стратегічні та економічні можливості для себе в

повномасштабній війні в Україні, його позиція щодо конфлікту може мати довгострокові наслідки для його зовнішньополітичних цілей та відносин з іншими країнами.

3.2 Пріоритетні шляхи розвитку співпраці між Україною та Китаєм в умовах активізації двосторонніх відносин

Китай та Україна мають величезний потенціал для співпраці в різних сферах, зокрема в економіці, політиці, культурі та науці. Україна, з її великими природними ресурсами, висококваліфікованими кадрами та стратегічним географічним положенням, може стати важливим партнером для КНР. З свого боку, Китай може забезпечити доступ Україні до своїх обширних ринків, привабливих інвестицій та передових технологій. Крім того, обидві країни можуть взаємо користуватися своїми культурними та науковими досягненнями, а також обмінюватись студентами та науковцями, що сприятиме розвитку наукових досліджень та інновацій в обох країнах, а також дружбі між країнами. Таким чином, Україна та Китай мають можливості для розширення своєї співпраці, що може принести вигоду обом країнам.

У контексті глобалізації та зростання взаємозалежності країн, питання розвитку двосторонніх відносин стає дуже актуальним. Китай - країна, яка має провідну світову економіку, пропонує нові можливості для співпраці, зокрема у сфері торгівлі та інвестицій. КНР пропонує модель такої співпраці через свою ініціативу «ОПОШ», яка передбачає створення більш сприятливих умов для міждержавної торгівлі між КНР та учасниками, зокрема через створення зон вільної торгівлі. Така форма співпраці може бути актуальною і для України, враховуючи невикористаний потенціал економічних відносин між Україною та КНР. Однак, як зазначалося раніше в інших розділах, така співпраця може стати реальністю лише за умови активної участі КНР у припиненні військової агресії

Росії, підтримки відновлення суверенної територіальної цілісності України та сприяння її подальшому відновленню [17, с. 96].

Основу стратегічного партнерства між Україною та Китайською Народною Республікою складає економіка. Таким чином, на розвиток міжнародних економічних відносин між Україною та Китаєм впливатимуть процеси, пов'язані зі зміною внутрішньої економічної політики КНР. У перспективі можна прогнозувати подальше посилення міжнародної економічної та політичної конкурентоспроможності Китаю, а також його активізація у глобальних та регіональних процесах. За умови проведення цілеспрямованої та системної зовнішньоекономічної політики українсько-китайська співпраця допоможе Україні вирішувати аналогічні завдання модернізації економіки [32, с. 69].

Посилення співпраці в агропромисловому секторі може принести значний прибуток Україні. Прагматична китайська модель щодо спільного будівництва та запуску індустріальних парків може стати новою рушійною силою економічного зростання України. Одним із найбільш перспективних та ефективних напрямів розвитку відносин між Україною та Китаєм є обмін знаннями та досвідом між висококваліфікованими фахівцями двох країн у сфері машинобудування та високих технологій. Таким чином, українсько-китайське партнерство може бути вигідним, продуктивним та ефективним для обох країн, якщо будуть усунені негативні фактори, що заважають двосторонній співпраці [3, с. 188].

Сьогодні світова економіка почала зосереджуватися переважно на інноваціях та технологіях, тому необхідно виділяти більше коштів на розвиток науки і техніки. Через війну в Україні, наука наразі не є головним пріоритетом розвитку країни, але в майбутньому вона стане рушійною силою. Так, країни з передовими технологіями можуть захистити себе і стати впливовими учасниками на міжнародній арені. Тому Україна повинна збільшувати інвестиції

в технологічний розвиток насамперед у військовій сфері, включаючи розробку сучасної зброї, обладнання, робототехніки тощо. Як країна з передовими технологіями, Китай може надати значну підтримку Україні в цьому напрямку [18, с. 59].

Слід зазначити, що співробітництво між Україною та Китаєм має великий потенціал, але на даний момент існують деякі перешкоди, які заважають його повноцінному використанню на шляху до довгострокового партнерства. Майбутніми напрямки такої співпраці можуть включати створення зони вільної торгівлі між двома країнами та збільшення обсягів торгівлі, впровадження двосторонньої програми навчання експертів для обміну досвідом між країнами та формування цифрового простору для інноваційного та інвестиційного співробітництва між Україною та Китаєм у сферах енергетики, промисловості та передових технологій [6, с 11].

Як було сказано вище, що існують деякі проблеми у розвитку відносин між Україною та Китаєм. Такими проблемами є політичні розбіжності, економічна нерівність, а також культурна відмінність між двома країнами. Для вирішення цих проблем рекомендовано створити механізм інвестиційного співробітництва. Цього можна досягти шляхом співпраці відповідних державних органів, формування комісій, підкомісій та подібних структур. Основний акцент повинен бути зроблений не тільки на розробці наукових програм, а й на сприянні інноваціям і активізації двосторонніх договорів через партнерство. Ці зусилля, зрештою, сприятимуть підвищенню рівня економічного розвитку України, забезпечуючи їй стійкі конкурентні переваги в майбутньому [2, с. 10].

Втрата впливу в Україні не є великою проблемою для Китаю, як для країни, яка прагне до статусу найбільшої економіки світу. Однак співпраця з росією може стати серйозною помилкою для Китаю, оскільки країни часто об'єднуються проти такого агресора, як росія. Україна, що так відважно

протистоїть російській агресії, на пряму залежить від підтримки її найближчих сусідів. Зараз європейські країни об'єдналися проти росії, але в найгіршому випадку антиросійський альянс може перетворитися також на антикитайський. Якщо політика країн-співробітників щодо розколу групи вже давно є успішною, як у випадку з ЄС і США, цього разу Китаю це може не вдатися. Тому успішні економічні відносини між Україною та Китаєм залишаються під сумнівом. Все залежить від подальшого розвитку ситуації в часі і просторі, позиції і вибору Китаю [10, с. 58-59]

Отже, з урахуванням швидких змін у світі, включаючи вплив Covid-19, економічні кризи, розгортання повномасштабної війни в Україні, війна між Ізраїлем та Хамасом та інше, прогнозування майбутнього співробітництва між Китаєм та Україною є складним завданням. Однак, безсумнівно, розвиток цього партнерства буде обмеженим, якщо Китай залишиться нейтральним або стане неможливим, якщо він підтримає росію в її війні проти України. Це підкреслює важливість усунення негативних перешкод, які заважають двосторонньому співробітництву для досягнення взаємовигідного українсько-китайського партнерства. Важливо також зазначити, що успіх будь-якого партнерства залежить насамперед від взаємної поваги, довіри та зобов'язання до прозорості та справедливості. Тому обидві країни повинні прагнути до відкритого та чесного діалогу, щоб вирішити будь-які проблеми, що можуть виникнути та забезпечити стабільність та довгостроковий успіх своєї співпраці.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, виходячи з 3 розділу можна зробити такі висновки:

1. У разі продовження війни, нам вкрай необхідно проаналізувати поточний стан і перспективи китайсько-українських відносин, щоб використати можливості цієї співпраці на користь для нашої країни. Розвиток відносин між Китаєм та Україною залежить виключно від ефективної комунікації дипломатичним шляхом та просування наших національних інтересів у китайському суспільстві. На жаль, Китай використовує війну в Україні для власної вигоди, а також хоч не на пряму, але підтримує російське вторгнення на територію нашої держави, про що свідчать часті звинувачення України в ініціюванні війни китайськими ЗМІ. Цей наратив виник нібито зі складних історичних обставин, які склалися задовго до початку війни. Крім того, Китай використовує риторику, спрямовану на підрив авторитету США та його послаблення. На жаль, протягом тривалого періоду у відносинах між США та КНР простежуються риси, що нагадують певний період в історії, що називається «холодна війна». Хоч Китай відкрито не прагне придушити вплив та гегемонію США, але варто розуміти, що Китай має на меті зробити це виключно мирними засобами, уникаючи будь-якої конфронтації з країнами Заходу та ЄС. Також важливо підкреслити, що подальша нейтральна політика КНР є неприпустимою, оскільки наслідки, спричинені війною в Україні, відчутно вплинуть і на Китай. Китай, як велика світова країна, не може залишатися в стороні від цих подій, оскільки вони можуть мати також прямий вплив на його економічні та політичні інтереси.

2. Незважаючи на нейтральну позицію Китайської Народної Республіки, не можна виключати можливість двосторонньої співпраці в різних сферах в майбутньому. Освіта та наука, технології та інновації, інфраструктурні проекти, сільськогосподарська продукція - це лише декілька сфер, де може співпрацювати Україна з Китаєм. Українсько-китайське партнерство може бути

взаємовигідним, незважаючи на будь-які негативні фактори, які перешкоджають розвитку такої співпраці. З правильним підходом до цього питання та взаємною повагою, ці негативні виклики можуть бути подолані. Це може стати основою для створення стійкого та продуктивного партнерства, яке сприятиме розвитку обох країн.

ВИСНОВКИ

1.3 моменту отримання Україною незалежності, Китай став нашим основним партнером в торговельно-економічних відносинах. Співпраця між нашими країнами активно розвивається в науково-технічній та освітній сферах, в сільському господарстві, авіаційному виробництві, ракетно-космічній галузі, суднобудуванні, зеленій енергетиці, також активно проводяться спільні наукові дослідження в області матеріалознавства, радіоелектроніки, відбувається обмін студентами та науковцями тощо. Також слід згадати про активну участь нашої держави в китайській ініціативі “Один пояс, один шлях”, що дозволяє Україні залучати більше китайських інвестицій для нашої економіки, сприяти розвитку інфраструктури та впроваджувати передові технології.

Отже, партнерство в цих сферах між Китаєм та Україною може сприяти розвитку туризму, культурному обміну, медичної співпраці, що, в свою чергу, зміцнить дружбу між нашими країнами.

2. За останні роки, Китай став ключовим партнером України у сфері економіки. Ця співпраця добре вплинула на розвиток нашої держави, сприяла зростанню виробництва та створенню нових робочих місць. Варто сказати, що ці економічні відносини мають великий потенціал для подальшого розвитку, наприклад, Україна може отримати можливість залучати більше інвестицій з КНР, що сприятиме розвитку нашої інфраструктури та інших важливих секторів економіки. Але для цього Україні потрібно подолати ряд викликів, зокрема, проблему корупції. Адже це досить поширена проблема в нашій країні, можна згадати навіть про проект «Повітряний експрес», який вже було описано в 1 розділі, коли Україна підписала кредитну угоду з Китаєм у 2011 році на суму 372,3 млн доларів США, а у 2015 році було виявлено розкрадення 82 мільйонів гривень, яка мала йти на реалізацію цього проекту. Саме тому, важливо забезпечити стабільні та прозорі економічні умови, що сприятимуть довірі та

співпраці між двома країнами. Адже корупція буде тільки підривати довіру до нас і жодна розвинена країна не захоче співпрацювати з такою державою.

3. Українсько-китайська співпраця у реалізації інфраструктурних проектів останнім часом помітно активізувалася, насамперед у розробленні транспортних шляхів для швидшої доставки товарів з Азії до Європи, навколо проекту «ОПОШ». Щодо реалізації інноваційно-інвестиційного співробітництва між Україною та Китаєм, особливу увагу слід приділити розширенню співпраці в таких секторах, як енергетика, освіта, медицина, співпраця в області космічних досліджень та розробка нових форм енергії, що сприяло виникненню нових можливостей для нашої країни.

Також слід згадати про реалізацію спільних наукових проектів в області високих технологій, включаючи розробку штучного інтелекту та кібербезпеки, що є дуже важливим для нашої країни в період повномасштабної війни з росією, адже це надасть нам можливість до створення новітніх технологій, які допоможуть ЗСУ швидше перемогти ворога. Ці ініціативи можуть створити нові можливості для інноваційного розвитку в обох країнах.

4. З моменту проголошення незалежності України, обидві країни підписали багато угод, які створили можливість для співпраці в різних сферах, таких як сільське господарство, енергетика, житлове будівництво, промислова кооперація, наука та багато іншого. У 2011 році Україна та КНР встановили стратегічне партнерство, підписавши ряд угод, що передбачали великі спільні проекти. Однією з таких угод було надання Китаєм кредиту нашій країні для реалізації проектів газифікації вугілля в США, що допомогло Україні позбутися від економічної та транспортної залежності від російського природного газу.

У 2017 році було підписано план дій для втілення ініціативи «Один пояс, один шлях», що передбачало створення спільних виробничих проектів та використання нових транспортних маршрутів. Особливо важливим, на даний момент, є досягнення співпраці з Китаєм у відновленні експорту продовольства

з України до Китаю, що стане значним кроком у активізації двосторонніх відносин і стане проявом позитивного ставлення Китаю до вирішення війни в Україні.

Українсько-китайські відносини не лише сприяють економічному розвитку між двома країнами, але й також міжнародному співробітництву та стабільності. Незважаючи на виклики, Україна та Китай продовжують працювати над зміцненням своїх відносин, що свідчить про їхню відданість співпраці та взаємному розвитку.

5. Війна, яку росія розгорнула на території нашої держави, створила низку проблем та небезпек для ефективного українсько-китайського співробітництва. Адже від початку повномасштабного вторгнення, Китай намагається утримувати нейтралітет і відмовляється називати росію агресором в цій ситуації. 24 лютого 2022 року він відразу офіційно заявив про свій намір продовжувати відносини з усіма сторонами. Проте через можливе погіршення ситуації в українсько-російській війні, Китай може постати перед світовими проблемами, особливо щодо негативного впливу на його міжнародну репутацію.

Китай та росія - дві країни, які мають подібну ідеологію та політичну мету. Ця мета полягає в активній пропаганді антизахідного тоталітаризму, звинувачення США у веденні війни, щоб в кінцевому рахунку знищити його глобальну гегемонію та підірвати довіру європейських союзників до Америки.

Отже, незважаючи на поточну ситуацію, майбутня співпраця між Україною та Китаєм залежить від розвитку подій, дипломатичних зусиль та змін у світовому порядку. Україна й надалі залишається важливим партнером Китаю і їхні відносини можуть розвиватися в різних напрямках після завершення війни. Зрештою, це теж залежить від багатьох інших факторів, включаючи стратегічні цілі та політику обох країн.

6. Українсько-китайські відносини мають великі можливості для розвитку, але створення довгострокового партнерства під час війни є нелегким завданням. Ключовим напрямком в зміцненні відносин між двома країнами є науково-технічна співпраця. Адже розвиток технологій та інновацій є важливим для зміцнення країни, а також держави з передовими технологіями мають більший вплив на міжнародній арені і значний авторитет серед інших країн. Китайський підхід до спільного створення та розвитку нових технологій та інновацій може стати важливим для розвитку нашої економіки, тому нам дуже важливо переймати їх досвід в цій справі.

Також важливим напрямком для розвитку відносин між Україною та Китаєм може стати культурний та освітній обмін між двома країнами, що підсилить взаєморозуміння та дружбу між народами. Співпраця в освітній сфері може допомогти підготувати нове покоління фахівців, які будуть готові вирішувати глобальні виклики у світі.

Отже, співпраця між двома країнами є важливим кроком для створення міцного партнерства з Китаєм, що відкриє нові можливості для обміну знаннями, культурними цінностями та технологічними інноваціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева Т. І., Яценко К. А. Багатостороння дипломатія як інструмент регіонального торговельно-економічного співробітництва України та Китаю. 2021. С. 7–10.
2. Атаманчук З. А., Орехова Т. В., Поповський Ю. Б. Пріоритетні напрямки розвитку українсько-китайського економічного співробітництва. 2023. С. 4–13.
3. Атаманчук З., Просянюк А. Зовнішньоторговельні відносини України з КНР: поточний стан та перспективи розвитку. 2023. С. 183–189.
4. Атаманчук З. А., Просянюк А. В. Розвиток зовнішньоторговельних відносин України з КНР. La Rochelle, 2023 р. С. 46-49.
5. Дерід І. О. Трансформація зовнішньоекономічних відносин України з Китаєм. С. 75-79.
6. Дикань В. В., Цзян Пань. Передумови та перспективи інноваційно-інвестиційного співробітництва України та Китаю. Херсон, 2020. С. 7–12.
7. Економічне післявоєнне співробітництво КНР та України у контексті сталого розвитку. Розвиток економіки України в нових реаліях міжнародних відносин. Київ, 2022. С. 276.
8. Жерепа М. Партнерство «Україна-Китай»: стан та перспективи. С. 197–202.
9. Захарін С. В., Інін Л., Веняцьнян В. Активізація українсько-китайського економічного співробітництва. Мукачево, 2016.
10. Захаров О. В. Торговельно-економічні відносини України та Китаю. Миколаїв, 2023. 69 с.
11. Китайська цивілізація: традиції та сучасність. Київ, 2020. С. 496.
12. Когут А. В. Принципи та пріоритети зовнішньої політики КНР. Київ, 2022. С. 61.

13. Олійник О. Перспективи співпраці між Україною та Китаєм в умовах активізації двосторонніх відносин. Суми, 2023. С. 68-72.
14. Олійник О. М. Стан та перспективи розвитку енергетичної галузі Китаю: перспективи співпраці для України. С. 271-281.
15. Освіта і наука - 2023. Київ, 2023. С. 338.
16. Офіцинський Р., Ісак Ю., Сліпецький О. Російська логіка війни проти України від 24 лютого донині. Дрогобич. С. 208-229.
17. Павліш О. Р. Економічна експансія Китаю та її вплив на світогосподарські процеси. Дубляни, 2024. 123 с.
18. Петросян Л. Г. Розвиток науково-технічної співпраці України та Китайської Народної Республіки. Київ, 2022. 83 с.
19. Пошедін О. І. Міжнародний порядок крізь призму війни Росії проти України: позиції КНР і США. 2022. С. 84-92.
20. В. В. Венгер та інші. Пріоритетні напрями українсько-китайського співробітництва у промисловій сфері. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2022. С. 34-40.
21. Регент Я. О. Зовнішня політика КНР: сучасний стан та перспективи. Київ, 2023. 96 с.
22. Розвиток економіки України в нових реаліях міжнародних відносин. Київ, 2022. С. 276.
23. Сарнацький О. П., Семко О. Я. Основні напрями міжнародного науково-технічного співробітництва України та Китаю. 2018. С. 46–51.
24. Саядан А. Я. Військова географія та географічний фактор у російсько-українській війні. 2023. С. 63–69.
25. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Вінниця, 2023. С. 445
26. Тодоров І. Я., Ячмехін К. М., Падалка С. С. Україна і світ в умовах воєнних викликів. Суми, 2023. С. 186.

27. Троян С. С. Сучасні відносини Україна-КНР: проблеми і перспективи. 2018.
28. Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки. Львів, 2023. С. 130.
29. Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство. Київ, 2022. С. 226.
30. Українсько-китайські відносини на сучасному етапі.
URL:
<https://elibrary.ivinas.gov.ua/4675/1/Ukrainskokytaiski%20vidnosyny%20na%20suchasnomu.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).
31. Ушкаленко Я. О. Економічне співробітництво України і Китаю в сучасних кризових умовах. Київ, 2023. 112 с.
32. Шпунтова А. О. Інноваційний потенціал України та її співробітництво з Китаєм. Запоріжжя, 2020. 92 с.
33. Яценко О., Аксьонова О., Осадчук В. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України та Китаю. 2021. С. 99–117.
34. Яценко О. М., Осадчук В. Є., Пономарьова М. С. Торговельно-економічні інтеграційні можливості та загрози співробітництва України з Китаєм за умов пандемії covid-19. 2020. С. 323-333.
35. Nabro I., Schevchuk O. The Position and Actions of the People's Republic of China Regarding the Russian-Ukrainian War. P. 7–14.